

STRATÉGIA Z FARMY NA STÔL

Stratégia Z farmy na stôl je súčasťou Európskej zelenej dohody Únie, ktorej cieľom je dosiahnuť klimaticky neutrálnu EÚ do roku 2050. Stratégia Z farmy na stôl je politický rámec, v ktorom sa stanovujú politické ciele a iniciatívy zamerané na to, aby bol potravinový systém Európskej únie udržateľnejší a šetrnejší k životnému prostrediu. Stratégia zahŕňa regulačné aj neregulačné iniciatívy, pričom kľúčovými nástrojmi na podporu spravodlivej transformácie sú spoločná poľnohospodárska politika a rybárske politiky.

PRÁVNY ZÁKLAD

Právny základ spoločnej poľnohospodárskej politiky je stanovený v [Zmluve o fungovaní Európskej únie](#) (články 38 až 44) ([3.2.1](#)).

Stratégia [Z farmy na stôl](#) je politickým rámcom a stratégiou a Európska komisia ju predstavila 20. mája 2020.

Stratégia Z farmy na stôl je súčasťou Európskej zelenej dohody. Európska komisia zverejnila 11. decembra 2019 [oznámenie o Európskej zelenej dohode](#).

ÚVOD

Napriek kríze spôsobenej ochorením COVID-19 je zmiernenie zmeny klímy stále naliehavo potrebné a stále je potrebný udržateľný rast.

Európska komisia uverejnila 11. decembra 2019 oznámenie o Európskej zelenej dohode, ktorým sa otvorila diskusia o tom, ako do roku 2050 urobiť z Európy prvý klimaticky neutrálny kontinent na svete. Európska zelená dohoda výrazne presahuje rámec politiky v oblasti klímy. Zahŕňa nový model udržateľného rastu pre EÚ, pričom zdôrazňuje, že dekarbonizácia, udržateľnosť, ochrana prírodných zdrojov, verejné zdravie a hospodárska konkurencieschopnosť musia ísť ruka v ruku.

Tento nový hlavný rámec EÚ potvrdzuje potrebu medziodvetvového, koherentného a komplexného prístupu a zdôrazňuje význam územného rozmeru, ktorý má zásadný význam pre poľnohospodárske zdroje a biodiverzitu.

Zložky Európskej zelenej dohody sú úzko prepojené a navzájom sa posilňujú v ich úsilí o transformáciu EÚ na konkurencieschopné hospodárstvo efektívne využívajúce zdroje, šetrné ku klíme. Mnohé politické iniciatívy balíka priamo alebo nepriamo ovplyvňujú poľnohospodárske a agropotravinárske odvetvia.

Stratégia Z farmy na stôl ako neoddeliteľná súčasť Európskej zelenej dohody sa zameriava na presadzovanie spravodlivejšieho, zdravšieho a udržateľnejšieho potravinového systému v rámci EÚ.

Jej prezentáciou Európska komisia po prvýkrát predložila komplexný prístup zahŕňajúci všetky kroky v potravinovom dodávateľskom reťazci od výroby až po spotrebu a podporu prispôsobenia poľnohospodárov.

CIELE A TYPY INTERVENCIÍ

Stratégia Z farmy na stôl vytvára politický rámec štruktúrovaný na základe jedného horizontálneho cieľa a štyroch špecifických cieľov, ktoré sa vzťahujú na všetky úrovne potravinového dodávateľského reťazca:

- udržateľná výroba potravín,
- udržateľné spracovanie a distribúcia potravín,
- udržateľná spotreba potravín,
- predchádzanie potravinovým stratám a plytvaniu potravinami.

Tieto ciele sú podporené viacerými čiastkovými cieľmi, v ktorých sa uvádza, čo chce Európska komisia dosiahnuť a dokedy. Oznámenie o stratégii Z farmy na stôl s názvom Stratégia Z farmy na stôl v záujme spravodlivého, zdravého potravinového systému šetrného k životnému prostrediu obsahuje návrh akčného plánu, v ktorom sa stanovujú nové politické opatrenia zamerané na revíziu a/alebo posilnenie súčasných právnych predpisov EÚ v oblasti potravinárstva a poľnohospodárstva. K zoznamu legislatívnych návrhov a neregulačných iniciatív je pripojený orientačný harmonogram opatrení plánovaných na obdobie rokov 2020 až 2024.

V oznámení o stratégii Z farmy na stôl sa uznáva, že EÚ nemôže sama dosiahnuť celkový cieľ zabezpečenia udržateľných potravinových systémov. EÚ bude preto spolupracovať s krajinami mimo EÚ a medzinárodnými zainteresovanými stranami na podpore celosvetového prechodu na udržateľné potravinové systémy.

KLÚČOVÉ OBLASTI STRATÉGIE Z FARMY NA STÔL

A. Horizontálny cieľ: legislatívny rámec na zlepšenie udržateľných potravinových systémov a zaistenie potravinovej bezpečnosti.

V rámci tohto cieľa existujú dve politické opatrenia:

- **predloženie legislatívneho návrhu rámca pre udržateľný potravinový systém** do konca roka 2023. V návrhu sa stanovujú spoločné vymedzenia pojmov, všeobecné zásady a požiadavky na udržateľné potravinové systémy a potraviny s cieľom zaručiť konzistentnosť politik EÚ a vnútroštátnych politik.
- **predloženie pohotovostného plánu na zabezpečenie dodávok potravín a potravinovej bezpečnosti**, ktorý sa má spustiť v reakcii na akýkoľvek druh krízy (napr. kríza spôsobená hospodárskymi alebo klimatickými podmienkami, prírodná katastrofa alebo škodcovia), v roku 2021 by sa okrem toho mohlo zriadiť **monitorovacie stredisko EÚ pre potravinovú bezpečnosť** s cieľom

monitorovať a podávať správy o schopnosti EÚ zaručiť dostupnosť dodávok. Jeho činnosti by sa mohli vzťahovať na výrobu potravín a kritickú infraštruktúru a zabezpečiť transparentnosť a koordináciu v čase krízy v oblasti potravinovej bezpečnosti.

B. Cieľ výroby potravín: zaručiť udržateľnú výrobu potravín

V tejto oblasti je stanovených desať politických opatrení. Ich cieľom je stimulovať spravodlivejšiu a inkluzívnejšiu poľnohospodársku výrobu, ktorá efektívnejšie využíva zdroje.

- kvantifikované ciele priamo týkajúce sa poľnohospodárskych postupov:
 - zvýšenie podielu ekologicky obhospodarovanej pôdy na 25 % poľnohospodárskej pôdy EÚ do roku 2030,
 - zníženie úbytku živín aspoň o 50 % bez toho, aby to spôsobilo zhoršenie úrodnosti pôdy,
 - zníženie používania hnojív aspoň o 20 % do roku 2030,
 - zníženie celkového používania a rizika chemických pesticídov o 50 % a používania nebezpečnejších pesticídov o 50 % do roku 2030,
 - zníženie predaja antimikrobík pre hospodárske zvieratá o 50 % do roku 2030.

Chov hospodárskych zvierat je jedným zo sektorov, ktorých sa stratégia Z farmy na stôl najviac dotýka a v ktorej sa stanovujú opatrenia, ktoré ovplyvňujú tento sektor z rôznych hľadísk (životné prostredie, verejné zdravie a dobré životné podmienky zvierat). Hlavnými iniciatívami sú:

- posúdiť a zrevidovať právne predpisy EÚ v oblasti dobrých životných podmienok zvierat vrátane právnych predpisov v oblasti prepravy zvierat a ich zabíjania,
- návrh revízie nariadenia o kŕmnych doplnkových látkach s cieľom znížiť vplyv chovu hospodárskych zvierat na životné prostredie (najmä emisie metánu a oxidu dusného),
- osobitné opatrenia zamerané na poľnohospodárstvo:
 - prijatie odporúčaní pre každý členský štát týkajúcich sa deviatich špecifických cieľov spoločnej poľnohospodárskej politiky (SPP) pred tým, než sa formálne predložia návrhy strategických plánov SPP. V oznámení o stratégii Z farmy na stôl sa niekoľkokrát zdôrazňuje potreba vykonávať opatrenia špecifické pre túto stratégiu v rámci budúcich strategických plánov SPP,
 - návrh revízie nariadenia o informačnej sieti poľnohospodárskeho účtovníctva s cieľom premeniť ju na informačnú sieť poľnohospodárskej udržateľnosti,
 - objasnenie rozsahu pôsobnosti pravidiel hospodárskej súťaže stanovených v Zmluve o fungovaní Európskej únie, pokiaľ ide o kolektívne

iniciatívy, ktoré podporujú udržateľnosť v potravinovom dodávateľskom reťazci,

- legislatívne iniciatívy na posilnenie postavenia poľnohospodárov v dodávateľskom reťazci a na získanie spravodlivého podielu pridanej hodnoty udržateľnej výroby posilnením spolupráce podľa nariadenia o spoločnej organizácii poľnohospodárskych trhov (nariadenie o spoločnej organizácii trhov),
- iniciatíva EÚ v oblasti uhlíkového poľnohospodárstva v rámci Európskeho klimatického paktu na podporu nových ekologických podnikov. Táto iniciatíva by mala zahŕňať príručku EÚ pre uhlíkové poľnohospodárstvo s cieľom kvantifikovať zníženie emisií poľnohospodárov a odstraňovanie uhlíka v poľnohospodárskych a lesníckych systémoch.

C. Cieľ spracovania a distribúcie potravín: stimulovanie udržateľných praktík spracovania potravín, veľkoobchodu, maloobchodu, pohostinstiev a iných stravovacích služieb

Tento cieľ sa zameriava na prevádzkovateľov spracovania potravín, prevádzkovateľov potravinárskych služieb a maloobchodníkov. V tejto oblasti existuje sedem **osobitných politických opatrení**:

- iniciatívy na zlepšenie **rámca správy a riadenia** spoločností vrátane požiadavky na potravinársky priemysel, aby do svojej firemnej stratégie zahrnul ako aspekt aj udržateľnosť,
- vypracovanie kódexu EÚ a rámca monitorovania pre **zodpovedné obchodné a marketingové praktiky** v potravinovom dodávateľskom,
- iniciatívy na podnietenie **zmeny zloženia a receptúr spracovaných potravín** vrátane stanovenia **maximálnych úrovní určitých živín**,
- iniciatívy na uľahčenie prechodu na zdravšie stravovanie vrátane vytvorenia **nutričných profilov** s cieľom obmedziť propagáciu potravín s vysokým obsahom soli, cukrov a/alebo tuku,
- návrh na revíziu **právnych predpisov EÚ o materiáloch prichádzajúcich do styku s potravinami** s cieľom zlepšiť bezpečnosť potravín a verejné zdravie, podporiť používanie udržateľných obalov a prispieť k zníženiu plytvania potravinami,
- návrh na revíziu **obchodných noriem EÚ** s cieľom zabezpečiť zavádzanie a dodávky udržateľných poľnohospodárskych výrobkov a posilniť úlohu kritérií udržateľnosti, pričom sa zohľadnia vplyvy na potravinové straty a plytvanie potravinami,
- vykonávanie akčného plánu v oblasti potravinových podvodov s cieľom dosiahnuť rovnaké podmienky pre prevádzkovateľov a posilniť kontrolné právomoci, a to aj zväzšením väčšieho využívania vyšetrovacích kapacít Európskeho úradu pre boj proti podvodom.

D. Cieľ spotreby potravín: podporiť konzumáciu potravín vyrobených udržateľným spôsobom a uľahčiť prechod na zdravé a udržateľné stravovanie

Tento cieľ je zameraný na spotrebiteľov a má jeden cieľ: do roku 2030 zvrátiť trend narastajúceho výskytu nadváhy a obezity v EÚ. Zahŕňa štyri politické opatrenia, ktorých cieľom je vybudovať **potravinovú informačnú politiku** s cieľom posilniť postavenie spotrebiteľov pri výbere udržateľných potravín:

- **vytvorenie rámca pre udržateľné označovanie potravín** s jednotným logom udržateľných potravín, ktoré by pokrývalo nutričné, environmentálne, klimatické a sociálne rozmery potravín. Na dosiahnutie tohto cieľa bolo určených niekoľko kľúčových opatrení:
 - harmonizovanie **povinných etikiet s označením výživovej hodnoty** na prednej strane balenia s cieľom pomôcť spotrebiteľom zahrnúť do rozhodovania pri výbere potravín zdravotný aspekt,
 - požadovanie **označenia pôvodu** určitých potravinových výrobkov (napr. v prípade mlieka a mäsa, ak sa používajú ako zložky),
 - určenie najlepšieho spôsobu stanovovania **minimálnych povinných kritérií obstarávania udržateľných potravín** s cieľom propagovať zdravé a udržateľné stravovanie (vrátane produktov ekologickej poľnohospodárskej výroby) v školách a vo verejných inštitúciách.

E. Cieľ predchádzania potravinovým stratám a plytvaniu potravinami: zníženie potravinových strát a plytvania potravinami

V rámci tohto cieľa existujú dve politické opatrenia:

- návrh **cieľových hodnôt EÚ pre znižovanie plytvania potravinami**: Európska komisia stanoví základný scenár a navrhne právne záväzné ciele na zníženie plytvania potravinami,
- návrh revízie **pravidiel EÚ o označovaní dátumu** („spotrebujte do“ a „dátum minimálnej trvanlivosti“).

VÝVOJ A PRIJATÉ OPATRENIA

Úvodné posúdenie vplyvu iniciatívy na vytvorenie rámca pre udržateľný potravinový systém bolo sprístupnené verejnosti v období od 28. septembra 2021 do 26. októbra 2021. Otvorená verejná konzultácia o tejto iniciatíve bola následne uverejnená 28. apríla 2022.

„Kontrola vhodnosti“ (hodnotenie) právnych predpisov EÚ o dobrých životných podmienkach hospodárskych zvierat bola ukončená v septembri 2022 v nadväznosti na uverejnenie plánu medziinštitucionálnej dohody Európskou komisiou v júli 2021 a verejnú konzultáciu v januári 2022. Komisia teraz požiadala Európsky úrad pre bezpečnosť potravín, aby vypracoval vedecké stanoviská k dobrým životným podmienkam zvierat.

VZŤAH MEDZI STRATÉGIOU Z FARMY NA STÔL A NÁRODNÝM STRATEGICKÝM PLÁNOM SPP

Politické opatrenia stratégie Z farmy na stôl predstavujú ďalšie obmedzenia pre poľnohospodárske postupy, keďže ich cieľom je znížiť používanie chemických pesticídov, hnojív a antibiotík, zlepšiť normy v oblasti dobrých životných podmienok zvierat a regulovať plytvanie potravinami. Tieto nové zložky, ktoré zahŕňajú obmedzenia aj stimuly, sa výrazne líšia od súčasnej SPP. Európska komisia by preto mala využívať politické opatrenia stratégie Z farmy na stôl na aktualizáciu nástrojov SPP a posilnenie úlohy poľnohospodárskeho odvetvia pri dosahovaní spravodlivého, zdravého a ekologického agropotravinového reťazca EÚ.

Reformou SPP sa zavádza nová úroveň rozhodovania ovplyvnená Európskou zelenou dohodou a stratégiou Z farmy na stôl. Tým sa vytvára integrovaný prístup a budujú sa silnejšie prepojenia medzi SPP a ostatnými relevantnými politikami v agropotravinárskom sektore. Výsledkom je viacúrovňová SPP na obdobie po roku 2020. Nový model vykonávania SPP a národné strategické plány by mali členským štátom umožniť, aby vypracovali prispôbené opatrenia viac zamerané na výsledky pre odvetvie poľnohospodárstva s cieľom dosiahnuť politické priority zelenej dohody a stratégie Z farmy na stôl. Opatrenie 3 stratégie Z farmy na stôl potvrdzuje, že strategické plány SPP zohrávajú kľúčovú úlohu pri dosahovaní cieľa EÚ stať sa do roku 2050 prvým klimaticky neutrálnym kontinentom na svete a pri budovaní spravodlivého, zdravého a ekologického agropotravinového reťazca EÚ.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Európska komisia zverejnila 11. decembra 2019 oznámenie o európskej zelenej dohode. O mesiac neskôr Európsky parlament prijal uznesenie, v ktorom novú iniciatívu privítal. Európska komisia potom 20. mája 2020 predstavila oznámenie s názvom Stratégia Z farmy na stôl – za spravodlivý, zdravý potravinový systém šetrný k životnému prostrediu, pričom Európsky parlament prijal 20. októbra 2021 uznesenie o stratégii.

Vera Milicevic / François Nègre
10/2023

